

Tysk-norske Tormod (70) søkte sine røtter:

Fant referatet fra Hamsuns møte med Hitler

Blant farens mange papirer fant Tormod Züchner noen gulneblader som skulle vise seg å være en **øyenvitneskildring** av møtet mellom Adolf Hitler og Knut Hamsun i Hitlers «Ørnerede», sommeren 1943.

LJUSDAL I SVERIGE (VG) Det begynte med et uskyldig spørsmål til sønnen og barnebarna for et par år siden:

- Hva vet dere egentlig om meg?
- Ingenting, var svaret.

For Tormod Züchner (70) kom ikke det brutalt ærlige svaret som noen overraskelse. For hva visste han selv om sin egen far? Der og da bestemte den pensjonerte adjunkten seg for å finne sannheten - både om seg selv og sin far - slik at han kunne gi den videre til sine etterkommere.

Det han fant ut om faren var egnet til å overraske flere enn ham selv. Ja, det var faktisk brokker av selve norgeshistorien han fant. Og ennå er det ikke slutt. Stadig finner han nye biter i puslespillet. Den mest kuriøse biten hittil er farens originale rapport som vitne til møtet mellom Hitler og Knut

Faren: For Tormod var faren Ernst Züchners liv en stor gåte. Nå har han bestemt seg for å finne svar på gåten.

Foto: PRIVAT

Hamsun.

Som høyere tysk embetsmann i nazi-Tyskland fikk Tormods far, Ernst Edmund Züchner (1900-1975), ansvaret for de kulturelle forbindelsene med Norden gjennom sin stilling som ministerreferent, og senere regjeringsråd i Reichministerium für Volks-

aufklärung und Propaganda. Altså Joseph Goebbels' propagandadepartement.

Men han var embetsmann og ikke partipamp. Tormod har hele tiden hatt en vag følelse av at faren må ha levd et farlig og eventyrlig dobbelliv gjennom hele nazitiden. Farlig nok til at han på slutten av krigen fikk følge med Bernadottes hvite busser til Sverige, der han straks fikk oppholdstillatelse.

Av hemmeligstemplede papirer Tormod Züchner har fått utlevert av svenske myndigheter, bekreftes dette. Blant saker med norsk interesse fremgår det at han spilte en sentral rolle da senere utenriksminister Halvard Lange slapp ut av tysk fangenskap.

- Som barn eller ungdom under krigen måtte jeg holdes ~~lovt~~ uvitende om hva han drev med. Jeg lærte ham aldri riktig å kjenne. Jeg husker ham mest som en mann som aldri var hjemme. Vi pratet sjelden med hverandre, sier Tormod Züchner.

sSelv minnes han barndommen i Tyskland som en sorgløs og ukomplisert tid. Bare hans norske fornavn gjorde ham litt annerledes i det tredje rike. Hans mor var nemlig norsk. Men dikta- turets trykk merket han lite til. Bare at han som alle andre tyske barn var tvunget til å være «frivillig» med i Hitler-Jugend.

- Som guttunger flest på den tiden oppfattet jeg det snarere som noe positivt. Vi lekte krig. Lærte å marsjere, kaste granater, dro på teltturer... Det var som en litt krigersk speiderbevegelse, kan du si.

Familien Züchner bodde i en penere bydel i Berlin, og levde i et typisk småborgerlig miljø.

- Pappa tjente den gang 700 mark i måneden. Og en Volkswagen kostet 900 mark. Så vi hadde både bil og telefon og hjelp i huset. Vi sultet aldri.

Som de fleste tyske middelklassebarn begynte Tormod i gymnaset som 10-åring. Han var 12 da verdenskrigen begynte. Krigen sørget for at han aldri fikk fullført noen tysk artium.

For med krigen kom evakueringer, nødsarbeid på bondegårder, og etter hvert oppgaver som «barnesoldat». Da gikk han på skolen annenhver dag, og om nettene betjente han lyskasterne som luftvernbatariene brukte for å oppdage bombeflyene over Berlin.

Helt på slutten av krigen, som 18-åring, ble Tormod innrullert som ordinerer soldat i Division Brandenburg - en elitestyrke å la Spetznaz - med språkmektige soldater som skulle operere bak fiendens linjer. Men krigen var over før Tormod kom i kamp.

Familie- detektiv: Tormod Züchner (70) har funnet massevis av historiske anekdoter etter at han begynte å grave i farens fortid.

Språkmektig som han var, fikk han jobb med en gang i den britiske okkupasjonsstyrken. Og senere, da den norske tysklandsbrigaden kom til landet, fikk han jobb som formann der for de sivilt ansatte tyskerne.

Hvorfor kunne Tormod norsk? Indirekte er han et resultat av den første verdenskrig. For faren Ernst hadde studert nordiske språk på universitetet i

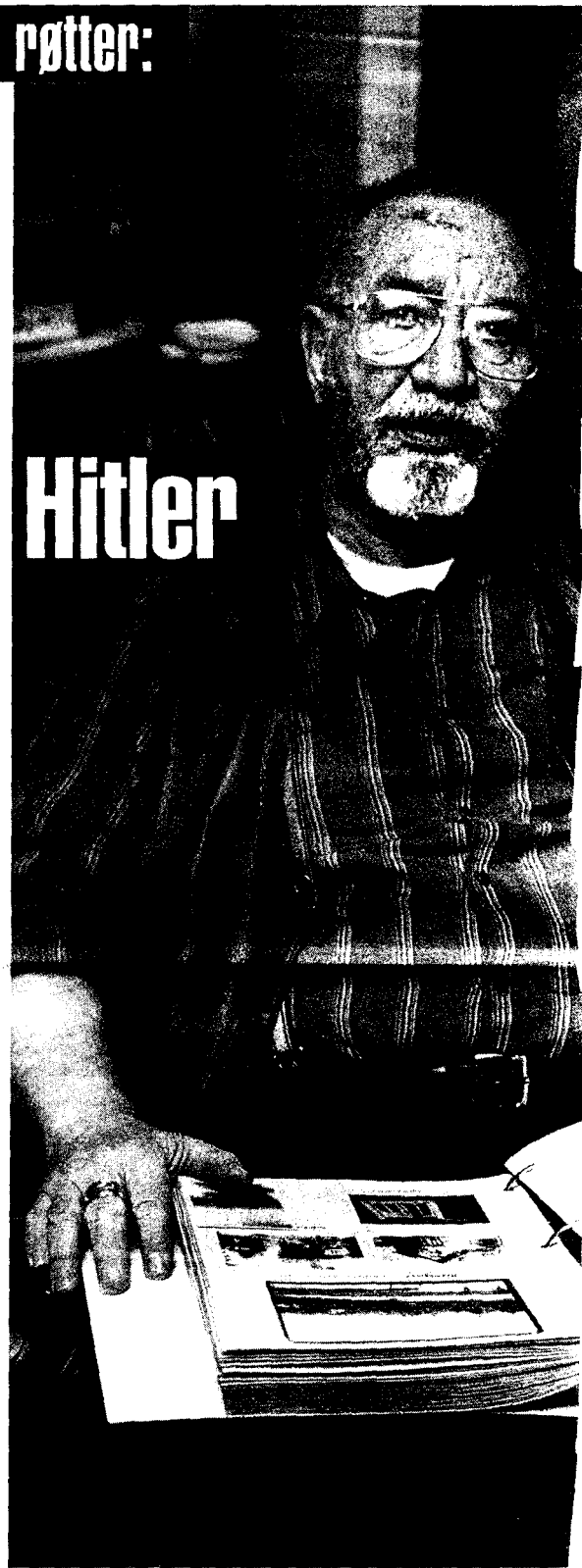

Foto: Arne Iversen

Haugar Nicolaysen

» Som barn eller ungdom under krigen måtte jeg holdes totalt uvitende om hva han drev med... »

Tormod Züchner om farens virksomhet

Berlin, og ble plukket ut til å delta i et rent humanitært hjelpeprogram der en gruppe barn og ungdommer fikk komme til Norge.

Ernst kom til Norge i 1920, som 20-åring og ble værende helt til 1928. Under oppholdet traff han Ruth Johnsen fra Elverum, som han giftet seg med i 1926. (Tidligere Statoil-direktør Arve Johnsen er Tormods fetter.)

Ernst livnærte seg i Norge som fri-lansjournalist og oversetter. Blant de mer spektakulære oppdragene han fikk som tysk utenlandskorrespondent, var å dekke redningsekspedisjonen etter luftskipet «Italia», som havarerte på Svalbard.

Dette var en av de store internasjonale mediebegivenhetene den gang, og Ernst dekket den for et tysk forlag som utga forskjellige ukeblader. I dag sitter Tormod med en rekke historiske bilder fra ekspedisjonen, som faren tok. Senere, i 1937, skrev faren også boken «Der weisse Magnet» om ekspedisjonen.

I Norge pleide Ernst Züchner omgang med datidens kulturpersonligheter. Det var de store navn som Nansen, Bjørn Bjørnson, Quisling, og det var forfattere, journalister og skuespillere. Han oversatte flere av bøkene til «polarforfatteren» Lars Hanssen, og populære Barbra Ring.

Men med depresjonen i Tyskland kom problemene.

Det ble valutarestriksjoner, og med dem stoppet inntektsmulighetene. Familien Züchner ble av økonomiske grunner tvunget til å reise, og slik kom Tormod til Tyskland 18 måneder gammel.

Norsk lærte Tormod seg i løpet av en sommerferie i 1935 hos besteforeldrene i Elverum. I Tyskland var det ingen problemer med å vedlikeholde språket, for det var en stadig strøm av nordmenn ut og inn av deres hjem i Berlin.

Med Skandinavia som arbeidsområde, pleiet Ernst Züchner et enormt kontaktnett. Under de olympiske leker i 1936 hjalp han noen i den svenske olympiatroppen med en del praktiske problemer. Disse folkene var fra Järvsö og Ljusdal i Midt-Sverige. Etter at han flyktet til Sverige, gjenopptok han kontakten, og de hjalp ham med innkvartering.

Slik har det seg at familien Züchner bor i Ljusdal den dag i dag, og er som vanlige svensker å regne.

Tormod kom til Sverige i 1949. Da hadde familien i Sverige klart å spore ham opp via argentinsk Røde Kors i Hamburg som hadde fått etterlysningen av islandsk Røde Kors.

I Sverige fikk han jobb på meieriet i Ljusdal, og jobbet i den bransjen i åtte år. I mellomtiden hadde han giftet seg og fått to sønner. Ved en tilfeldighet fikk han et halvt års vikariat som tysklærer i 1960.

Etter hvert tok han svensk artium ved siden av å jobbe som lærer, og i 1970 tok han filosofisk embetseksamen ved universitetet i Uppsala. Siden jobbet han som gymnasielærer fram til han pensjonerte seg i 1992.

Nå er han detektiv på heltid i farens fortid.

- Jeg prøver å dechiffrere hans håndskrevne dagbøker, men det er svært tidkrevende og vanskelig, sier Tormod og viser oss den knudrete håndskriften. Tidvis består den av stenografiske tegn, som Tormod er sjanselas på.

Nå har han skrevet til det norske Riksarkivet for å få vite hva de sitter på av opplysninger om faren.

- Jeg vet det må være en god del. Han var vitne i rettsakene mot Quisling og Hamsun etter krigen. Jeg vet han var vitne mot

Quisling, men for Hamsun. Derfor skulle det vært interessant å få ut rettsprotokollene, sier Tormod Züchner.

Hitlerjugend: Bildet er fra 1937.

Tormod Züchner i Hitlerjugend-uniform (foran t.h.) holder lillesøster Reidun i hånden, mens han er guide og tolk for Vinderen guttemusikkorps fra Oslo, som var på besøk i Berlin. Noen som kjenner seg igjen på bildet? undrer Tormod.

Foto: PRIVAT

På vei til Hitler: Knut Hamsun på vei ut til flyet som fraktet ham fra Fomebo til Hitlers «Ørnerede». Egil Holmboe (t.h.), en norsk diplomat ved ambassaden i Berlin, fulgte Hamsun på besøket og fungerte som tolk.

Var flue på veggen da Hamsun kom til «Ørneredet»

Om de ikke akkurat forandrer norgeshistorien – eller synet på Hamsun – gir Ernst Züchners etterlatte papirer et nokså levende inntrykk av **et lite vellykket møte mellom Hamsun og Hitler.**

Propagandaminister Goebbels hadde på forhånd tenkt å bruke dette møtet for alt det var verdt. Men planene ble raskt skrinlagt, og hele møtet dysset ned, etter at Ernst Züchner hadde levert sin rapport.

» **Rikskommis-særens væremåte passer oss ikke. Hans prøysseri er utholdelig for oss. Og så henrettelsen! Vi gidder ikke mer!** »

Hamsun til Hitler (blir bare devis oversatt)

Møtet mellom Hamsun og Hitler fant sted på Hitlers ørnerede «Berghof» 24. juni 1943 – altså sankthansdagen. Hamsun kom med fly fra Wien til Salzburg, og ble ledsaget i bilen av den tyske rikspresesjefen, Otto Dietrich. I bilen befant det seg også en ung norsk diplomat fra den norske ambassaden i Berlin – en mann ved navn Holmboe – som etter ønske fra Hamsun skulle være tolk.

Züchner, som var Goebbels tjenestemann, skulle rapportere direkte til ham

etter møtet. Han ble plassert i et sideværelse med et forheng foran døren, slik at de andre ikke skulle merke hans tilstedeværelse.

Fordi Hamsun var svært tunghørt, hadde Züchner ingen problemer med å følge hvert ord som ble sagt, og skrive det ned stenografisk. Han merket seg raskt at Holmboes oversettelser var svært unøyaktige, og at enkelte av Hamsuns ytringer over hodet ikke ble gjengitt – åpenbart fordi Holmboe syntes de var for krasse.

Møtet begynte ellers i en svært hjertelig tone. Det ble servert te, og de to herrerne utvekslet fraser om

➔ **Les hele referatet fra møtet. Bla om!**

